

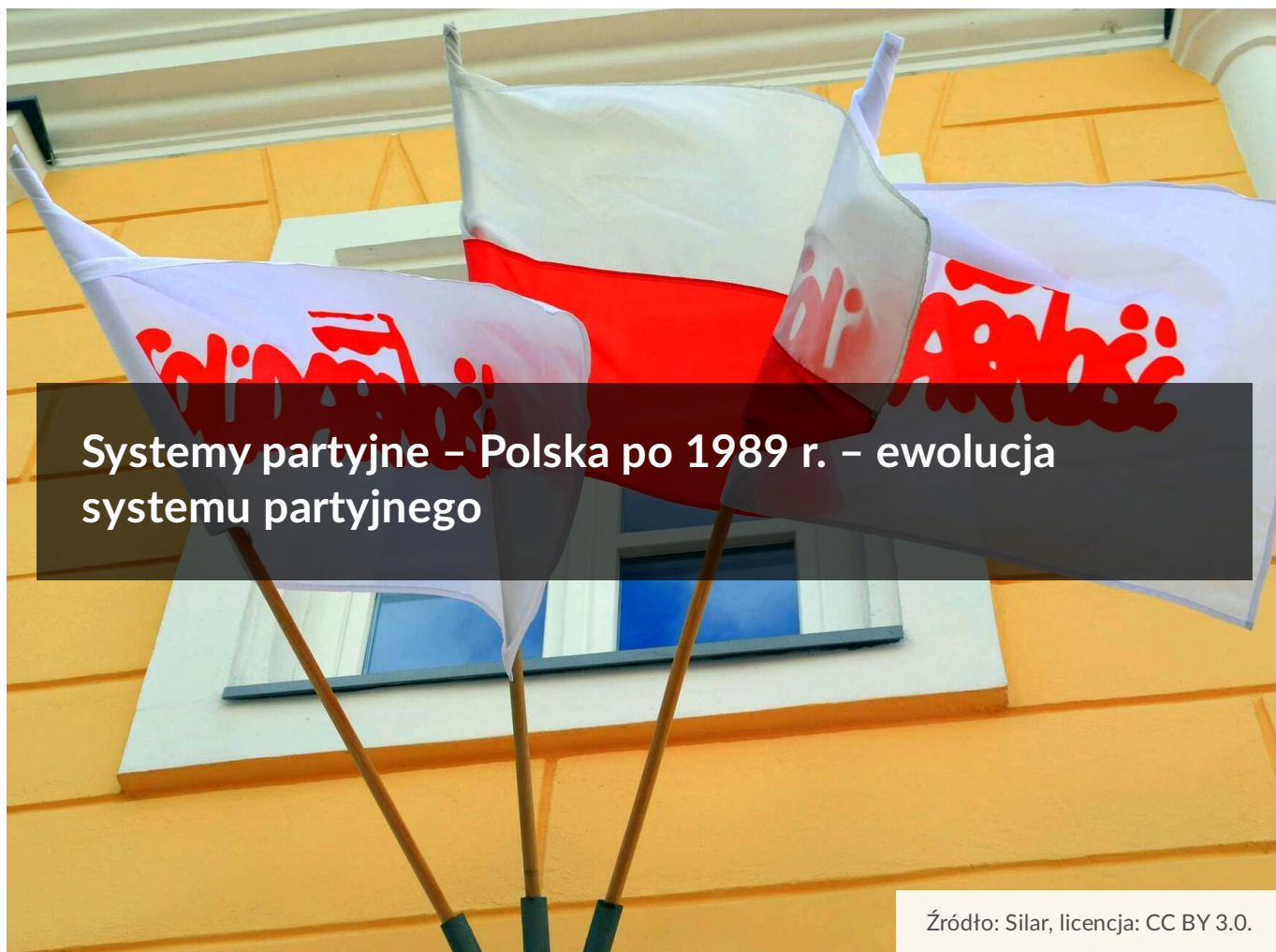
Systemy partyjne – Polska po 1989 r. – ewolucja systemu partyjnego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Kształt sceny politycznej w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*, [w:] Hanna Suchocka, *Toruńskie studia polsko-włoskie*, Toruń 2016, s. 16.
- Źródło: *Kształt sceny politycznej w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*, [w:] Hanna Suchocka, *Toruńskie studia polsko-włoskie*, Toruń 2016, s. 19.
- Źródło: *Komitety Obywatelskie*, dostępny w internecie: encysol.pl [dostęp 19.06.2020 r.].

- Źródło: Jarosław Heydrych, *Amerykański system wyborczy – czy w Polsce również się sprawdzi?*, 2010 r., dostępny w internecie: repozytorium.amu.edu.pl [dostęp 19.06.2020 r.].

Systemy partyjne – Polska po 1989 r. – ewolucja systemu partyjnego

Źródło: Silar, licencja: CC BY 3.0.

System partyjny i jego konstrukcja to jeden z najważniejszych czynników definiujących współczesne państwa demokratyczne. W tych krajach bazuje on najczęściej na podziałach socjopolitycznych i wynika z rywalizacji o poparcie tradycyjnych klas społecznych. Tradycja funkcjonowania partii politycznych w państwach o ustabilizowanej demokracji sięga XIX w. Przechodziły one zmiany wewnętrzne i w systemach wyborczych pojawiły się nowe obszary programowe, zmieniały się oczekiwania elektoratu. Zawsze jednak główna oś podziału między partiami przebiegała na linii lewica – prawica. W ten sposób one same pozycjonowały się na scenie politycznej i szukały poparcia w określonych grupach elektoratu. W państwach dawnego bloku wschodniego, również w Polsce, programy partii nie odzwierciedlają podziałów socjopolitycznych, tzn. przynależności do określonych grup interesów społeczno-ekonomicznych. Nowo powstałe partie bardzo rzadko odwołują się również do przedwojennych tradycji. Problem stanowi także umiejscowienie ich na osi prawica – lewica. Trzeba pamiętać, że system autorytarny, występujący w Polsce przed 1989 r., generował brak zainteresowania obywateli sprawami publicznymi i nikły udział w realnym budowaniu programów istniejących wówczas partii politycznych. Po 1989 r. obywatele zaczęli w większym stopniu dostrzegać możliwość wpływania na sprawy państwa, co zaowocowało pojawieniem się na scenie politycznej ok. 300 partii o różnym znaczeniu i odmiennych programach politycznych. Linia podziału biegła jednak na linii partie postkomunistyczne – partie postsolidarnościowe. Dopiero kolejne zmiany polityczne

i stabilizacja systemu doprowadziły do uporządkowania i instytucjonalizacji partii politycznych oraz systemu partyjnego w Polsce.

Twoje cele

- Przeanalizujesz genezę powstania polskich partii politycznych.
- Scharakteryzujesz czynniki wpływające na konsolidację polskiego systemu partyjnego.
- Ocenisz przyczyny braku zainteresowania obywateli członkostwem w partiach.

Przeczytaj

Lech Wałęsa podczas wiecu wyborczego przed wyborami w 1989 r.

Źródło: Stefan Kraszewski/zbiory Europejskiego Centrum Solidarności, licencja: CC BY-SA 4.0.

Rok 1989 to początek **transformacji ustrojowej** w Polsce. Jedną z podstawowych zmian, które wpłynęły na powstanie demokratycznego systemu politycznego, był nowy kształt relacji międzypartyjnych. W okresie PRL-u funkcjonował w Polsce system z partią hegemoniczną, a wyniki wyborów były ustalane w Komitecie Centralnym **Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej** i zawsze było wiadomo, która partia uzyska największą liczbę głosów.

W wyniku obrad Okrągłego Stołu wprowadzono w Polsce zasadę **pluralizmu**

politycznego, co zapoczątkowało kształtowanie się nowego **systemu partyjnego**.

W pierwszych, kontraktowych wyborach, które odbyły się 4 czerwca 1989 r., wzięły udział dwa bloki polityczne. Dawne partie satelickie znalazły się w 65% mandatów zakontraktowanych przy Okrągłym Stole. Mandaty wolne, czyli pozostałe 35% miejsc w parlamencie, dzięki suwerennej decyzji obywateli zostały obsadzone przez przedstawicieli opozycji, którzy wystartowali pod szyldem **Komitetu Obywatelskiego**.

Początkowo mogło się wydawać, że polska scena polityczna zostanie zdominowana przez dwa bloki polityczne, czyli obóz postkomunistyczny i postsolidarnościowy. Wzdłuż tej linii przebiegała rywalizacja w trakcie kampanii wyborczej, a symbolem tego podziału były plakaty kandydatów, na których fotografowali się oni z Lechem Wałęsą.

Ze względu na duże poparcie dla opozycji i klęskę obozu rządzącego postanowiono jednak odejść od postanowień Okrągłego Stołu i po obu stronach nastąpiły przetasowania.

Zjednoczone Stronnictwo Ludowe zaczęło nawiązywać do swoich przedwojennych tradycji i przy wyborze prezydenta złamało wcześniejsze ustalenia. Również po stronie opozycji doszło do podziałów światopoglądowych, które zakończyły się powstaniem nowych partii politycznych.

Wskaż czynniki, które wpłynęły na powstanie dwóch bloków politycznych na początku transformacji ustrojowej w Polsce.

Procesy dekompozycji zaczęły się przede wszystkim w obozie władzy. Przegrana w wyborach, a przede wszystkim klęska tzw. listy krajowej, spowodowała, że partie popierające PZPR postanowiły pójść własną drogą. Partie małe, popierające „przewodnią siłę”, takie jak **Unia Chrześcijańsko-Społeczna** czy **PAX**, będące alibi dla partii rządzącej, zostały całkowicie zmarginalizowane, podobnie jak **Stronnictwo Demokratyczne**, niemająca struktur partia, która miała reprezentować inteligencję i ludzi wolnych zawodów. Jedyną partią, która utrzymała się na scenie politycznej, było ZSL. Zjednoczyła się z tzw. PSL wilanowskim, które nawiązywało do tradycji mikołajczykowskiej, zmieniła nazwę na **Polskie Stronnictwo Ludowe**, zaczęła odwoływać się do przedwojennej tradycji i do dziś jest jedną z partii mających realny wpływ na rządzących (jako **koalicjant** lub będąca „języczkiem u wagi” opozycja).

Partia hegemoniczna również przeszła wewnętrzne rozbieżności. W 1990 r. nastąpiło rozwiązanie PZPR, której ostatnim sekretarzem był Mieczysław Rakowski. Konsekwencją było powstanie **Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej**. Partia ta powstała wokół dwóch młodych polityków, Aleksandra Kwaśniewskiego i Leszka Millera. Nowa partia przejęła większość materialnych zasobów PZPR, wokół których skupiło się kilku polityków o lewicowych poglądach. Szybko zostały odbudowane struktury na terenie całej Polski. W krótkim czasie SdRP stała się jedną z ważnych opozycyjnych partii na arenie politycznej.

Rozpad zwycięskiej w wyborach czerwcowych opozycji rozpoczął się nieco później. Jeszcze wybory samorządowe w 1990 r. przebiegały pod hasłem jedności ruchu solidarnościowego. Na obrzeżach opozycji funkcjonowała **Konfederacja Polski Niepodległej**, partia założona jeszcze w latach 70. jako nielegalna opozycja. Na czele tego ugrupowania stał Leszek Moczulski, który kreował siebie i swoją partię jako jedyną siłę opozycyjną i nawiązywał do tradycji piłsudczykowskich. Pozostała część obozu opozycyjnego zaczęła budować nową rzeczywistość sceny politycznej po rozpoczętej w 1990 r. akcji Lecha i Jarosława Kaczyńskich, której celem była zmiana prezydenta. Akcji tej patronował Lech Wałęsa. Z jednej strony był przeciwny prezydenturze Wojciecha Jaruzelskiego, a kolejne zwycięstwa opozycji przekonały go, że układy okrągłostołowe powinny już ulec ostatecznej zmianie; z drugiej strony, marginalizowany przez rząd Tadeusza Mazowieckiego, chciał wrócić do ogólnopolskiej polityki.

Wykorzystał działania braci Kaczyńskich i razem doprowadzili do podziału obozu solidarnościowego na zwolenników Tadeusza Mazowieckiego i zwolenników Lecha Wałęsy. W konsekwencji zostały zarejestrowane nowe partie polityczne. Jarosław Kaczyński założył **Porozumienie Centrum**, a na czele jednej z największych partii postsolidarnościowych – **Unii Demokratycznej** – stanął Tadeusz Mazowiecki. Poza tymi dwoma

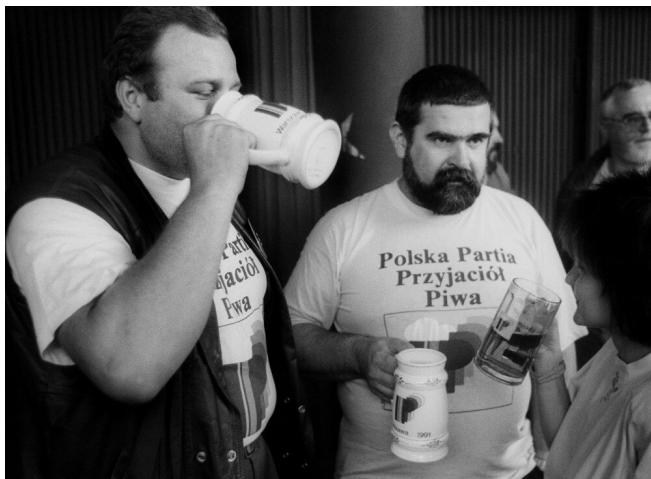
Tadeusz Mazowiecki, pierwszy niekomunistyczny premier Polski

Źródło: Artur Klose, licencja: CC BY-SA 2.0.

został Wiesław Chrzanowski; uważająca się za jedyną prawicę **Unia Polityki Realnej** z Januszem Korwin-Mikkem na czele czy **Kongres Liberalno-Demokratyczny** Donalda Tuska. W ten sposób doszło do rozbitcia obozu opozycji postsolidarnościowej, czego przyczyną były spory doktrynalne i ambicje polityczne jego przywódców.

ugrupowaniami reprezentującymi głównych oponentów powstały również **Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe**, odwołujące się do doktryny chadeckiej, którego liderem

Określ pozycję poszczególnych partii powstałych w 1990 r. na osi prawica – lewica.

Politycy PPPP, z prawej Janusz Rewiński w koszulce z logo partii

Źródło: domena publiczna.

Scena polityczna była w tamtym okresie bardzo ustabilizowana. Dzięki temu część wyborców zainteresowała się pomysłem Janusza Rewińskiego, który pół żartem, pół serio rzucił pomysł **Polskiej Partii Przyjaciół Piwa**. Partia ta weszła do parlamentu, wprowadzając do sejmu 16 posłów. Ze względu na obowiązującą w tych wyborach formułę liczenia głosów, zgodnie z przewidywaniami do sejmu weszła cała plejada ugrupowań reprezentujących poglądy od lewa do prawa.

Podziały ideowo-programowe między partiami parlamentarnymi miały często

nieostry charakter. Polaryzacja sceny politycznej w dalszym ciągu biegła między partiami postpeerelowskimi, jak SDRP i PSL, oraz postopozycyjnymi, które prezentowały poglądy od prawicowo-narodowej **Wyborczej Akcji Katolickiej** po lewicową **Unię Pracy**. Między tymi blokami lokowała się ideowo Polska Partia Przyjaciół Piwa. Podobnie jak PPPP, większość ugrupowań na scenie politycznej to [partie efemeryczno-kanapowe](#), przede wszystkim powstałe ze względu na ambicje przywódców. Miały one charakter wodzowski i brakowało im terenowych struktur, które mogłyby zagwarantować trwałość tych ugrupowań. W dużo lepszej sytuacji, ze względu na określone oblicze ideowe i pewien potencjał kadrowy, były inne partie, takie jak: Związek Chrześcijańsko-Narodowy, Unia Demokratyczna, Polskie Stronnictwo Ludowe i Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej. Partie te miały również rozbudowane struktury terenowe.

System wielopartyjny, który był efektem tak rozdrobnionej sceny politycznej, nie miał szans przetrwać. Podtrzymywała go wybrana formuła wyborcza, sprzyjająca reprezentacji małych partii w parlamencie, ale równocześnie powodowała jego rozdrobnienie. Poza partiami i partyjkami do sejmu weszły także organizacje związkowe. Sformowanie rządu w takiej sytuacji było bardzo trudne i koalicja rządząca okazała się nietrwała. Wewnętrzne spory wśród partii postsolidarnościowych doprowadziły do upadku rządów Jana Olszewskiego i Hanny Suchockiej, a w konsekwencji skrócenia kadencji parlamentu i konieczności przeprowadzenia nowych wyborów.

Zastanów się, czy na współczesnej polskiej scenie politycznej istnieją partie kanapowe. Jaki jest ich wpływ na rządzących?

Kryzys parlamentu doprowadził do prób uporządkowania sceny politycznej przez wprowadzenie nowej ordynacji wyborczej. Przed kolejnymi wyborami, które odbyły się w 1993 r., wprowadzone zostały progi wyborcze: 5% dla partii i 8% dla koalicji. Zmieniono także sposób przeliczania głosów na mandaty dzięki wprowadzeniu formuły D'Hondta. Otoczenie Lecha Wałęsy próbowało również stworzyć postsolidarnościową koalicję. Na wzór międzywojennego BBWR-u zaproponowano proprezydencki blok, którego skrót brzmiał tak samo, a nazwę rozwijano jako **Bezpartyjny Blok Wspierania Reform**.

W konsekwencji tych działań, po kolejnej elekcji, z sejmu zniknęły małe, kanapowe partyjki oraz wszelkie niepartyjne podmioty polityczne. Do sejmu weszły wyłącznie ugrupowania najsilniejsze i najlepiej zorganizowane. Wyłoniony w wyniku tych wyborów sejm przetrwał całą kadencję, jednak brakowało w nim właściwego odzwierciedlenia preferencji politycznych społeczeństwa. Scena polityczna została zdominowana przez partie postpeerelowskie, które stworzyły większościową koalicję. Z partii postsolidarnościowych do parlamentu weszły Unia Pracy, Konfederacja Polski Niepodległej i Unia Demokratyczna. Mandaty zdobyła także BBWR. Partie, które próbowały lokować się na prawej stronie sceny politycznej, nie zdobyły mandatów. Dotyczy to przede wszystkim Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego.

W ten sposób ukształtował się system wielopartyjny. Nastąpiło również umocnienie się głównych podmiotów sceny politycznej. Pozostała także linia podziału na partie postsolidarnościowe i postpeerelowskie, które niekoniecznie różniły się programem, np. SDRP i UP, ale różnice historyczne uniemożliwiały im współpracę.

Sejm 1993 – podział mandatów po wyborach

Label : Sojusz Lewicy Demokratycznej

Value : 37,2%

Label : Polskie Stronnictwo Ludowe

Value : 28,7%

Label : Unia Demokratyczna

Value : 16,1%

Label : Unia Pracy

Value : 8,9%

Label : Konfederacja Polski Niepodległej

Value : 4,8%

Label : Bezpartyjny Blok Wspierania Reform

Value : 3,5%

Label : Mniejszość Niemiecka

Value : 0,9%

Źródło: oprac. na podst.: *Wybory parlamentarne w Polsce w 1993 roku*, wikipedia.org.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Z partii parlamentarnych KPN wydawała się już zbyt anachroniczna ze względu na odwołania do patriotycznych tradycji walki o niepodległość. W stabilizującym się politycznie i społecznie państwie poparcie dla niej regularnie spada. Kontrowersyjna prezydentura Lecha Wałęsy nie pomogła w uzyskaniu stałego poparcia przez BBWR, dlatego powstała na bazie porozumienia PSL i SLD koalicja rządowa nie miała problemu z przetrwaniem całej kadencji.

Zastanów się, co zdecydowało o głosowaniu przez obywateli na postpeerelowskie partie w 1993 r.

Konsekwencją wygranej postpezetpeerowskiej partii w wyborach były próby zjednoczenia postsolidarnościowej prawicy. W ten sposób chciano przeciwstawić się dominacji partii wywodzących się z poprzedniego układu. Zadanie to stawało się coraz trudniejsze, ponieważ historyczne podziały w społeczeństwie zmieniały się na bazujące na różnicach programowych. Było to konsekwencją transformacji gospodarczej, która zmieniła sposób postrzegania rzeczywistości przez wielu obywateli. Ważniejsze były propozycje socjalne, walka z bezrobociem czy koncepcje dotyczące rozwoju i integracji ze wspólnotami europejskimi, niż historyczne hołdowanie piłsudczykowski tradycjom i etos Solidarności. Linie podziału, zamiast podłoża historycznego, zaczęły biec na linii prawica – lewica.

Coraz głębsza transformacja gospodarcza spowodowała naturalne w gospodarce wolnorynkowej rozwarstwienie majątkowe społeczeństwa. Dawne grupy uprzywilejowane, zwłaszcza finansowo, zaczęły tracić swoją pozycję na rzecz drobnego biznesu i udziałowców prywatyzowanych firm. Doprowadziło to do pojawienia się dużych, zmarginalizowanych i niezadowolonych grup społecznych. Skutkiem tego była tęsknota za PRL-em i radykalizacja nastrojów społecznych.

Logo Akcji Wyborczej Solidarność
Źródło: domena publiczna.

W tych warunkach Marian Krzaklewski dokonał w 1997 r. zjednoczenia pod sztandarem Solidarności prawicowo-centrowej większości partii posierpniowych i stworzył **Akcję Wyborczą Solidarność**. Do koalicji weszły prawie wszystkie ugrupowania postsolidarnościowe, poza **Ruchem Odbudowy Polski** Jana Olszewskiego, który był bardziej prawicowy. Był to zapewne ostatni moment, aby ugrupowania postsolidarnościowe mogły tworzyć wspólną koncepcję działania i szukania wspólnego poparcia wśród obywateli.

Konsolidacja nastąpiła również po lewej stronie sceny politycznej, zarówno w szeregach posierpniowych, jak i w przypadku SLD. Z dwóch partii liberalnych: Unii Demokratycznej i Kongresu Liberalno-Demokratycznego Donalda Tuska stworzono **Unię Wolności**, która dominowała w środowiskach inteligenckich. Sojusz Lewicy Demokratycznej w wyborach z 1997 r. powiększył bazę swojego poparcia kosztem Unii Pracy, której nie udało się wejść do sejmu. Polskie Stronnictwo Ludowe, pozostające rzecznikiem interesów rolników, napotkało na silną konkurencję ze strony **Samoobrony**, która stopniowo sięgała po głosy ludzi zmarginalizowanych w nowym systemie, mając nadzieję stać się głównym rywalem PSL w środowisku wiejskim.

Oceń możliwość koalicji partii postsolidarnościowych i postpeerelowskich w końcu XX w.

Okazało się jednak, że różnice między partiami, które tworzyły AWS, były głębsze, a ambicje ich liderów wpłynęły na powolny rozpad jej struktur. Równocześnie w 2000 r. lider i twórca koalicji, Marian Krzaklewski, przegrał wybory prezydenckie (w I turze wygrał przedstawiciel drugiej strony sceny politycznej – Aleksander Kwaśniewski), co przyspieszyło erozję obozu władzy. Zaczęło się od rezygnacji Unii Wolności z udziału w koalicji rządzącej, co doprowadziło do konieczności powołania mniejszościowego rządu. Tracące wpływy partie polityczne zaczęły się rozpadać i znikać ze sceny. Przykładem może być Konfederacja Polski Niepodległej, której anachroniczny charakter nie przetrwał próby czasu.

W obozie rządzącym doszło również do głębokich konfliktów między działaczami i liderami poszczególnych ugrupowań. Zapanowała panika i idea „ratuj się, kto może”. Oznaczało to kolejny rozpad po prawej stronie sceny politycznej i brak możliwości wspólnego startu w kolejnych wyborach. Rządy koalicji AWS-Unia Wolności pokazały spory wewnątrz niej, ale również niezdolność do skutecznego rządzenia. Powodem porażki, poza różnicami programowymi i ambicjami poszczególnych działaczy, był brak kompetentnych kadr i niechęć do szukania fachowców poza strukturami partii. Wiele partii wchodzących w skład AWS miało kanapowy charakter i nie było zdolnych do samodzielnego funkcjonowania na scenie politycznej. Ostatnią próbą budowania koalicji odwołującej się do etosu Solidarności było utworzenie **Akcji Wyborczej Solidarność Prawicy**, na której czele stanął ówczesny premier Jerzy Buzek, ale ugrupowanie to nie przekroczyło progu wyborczego i nie weszło do sejmu.

Okazało się, że przełom XX i XXI w. to czas, kiedy nie można już budować programów politycznych na historii, ponieważ znaczna część obywateli zainteresowana jest przyszłością. Na początku XXI w. linia podziału zaczęła biec bardziej między euroentuzjastami a eurosceptykami, zmiany zaś były bezpośrednio związane z planami akcesji Polski do Unii Europejskiej. W tej sytuacji bracia Lech i Jarosław Kaczyńscy, bazując na popularności tego pierwszego jako ministra sprawiedliwości i na dawnych działaczach Porozumienia Centrum, powołali do życia **Prawo i Sprawiedliwość**. Partia ta uzyskała wynik powyżej klauzuli zaporowej, a jej przedstawiciele otrzymali mandaty parlamentarne.

Do sejmu weszła jeszcze jedna partia sytuująca się bardziej na prawo niż PiS i reprezentująca narodowo-religijny program i całkowity eurosceptycyzm. Była to **Liga Polskich Rodzin** z Romanem Giertychem. Rozpad nastąpił również w Unii Wolności.

Wykorzystując dobry wynik Andrzeja Olechowskiego w wyborach prezydenckich, grupa młodszych działaczy UW z Donaldem Tuskiem na czele porozumiała się z Olechowskim i Maciejem

Płażyńskim, doszło więc do utworzenia **Platformy Obywatelskiej**. Odwoływali się oni do centro-liberalnego elektoratu inteligenckiego, wcześniej popierającego Unię Wolności. Po lewej stronie sceny politycznej doszło do konsolidacji Sojuszu Lewicy Demokratycznej, który w 1997 r. wystartował w wyborach jako koalicja partii wrażliwych społecznie z obu historycznych bloków. Lider lewicy, Leszek Miller, zmarginalizował postsolidarnościową Unię Pracy, a koalicja przekształciła się w partię polityczną o nazwie **Sojusz Lewicy Demokratycznej**. Oczywiście na scenie politycznej działała również Samoobrona, która weszła do parlamentu, i Polskie Stronnictwo Ludowe, będące coraz bardziej centrową partią, która ma możliwość szerokiego uczestnictwa w koalicjach rządowych. W ten sposób na początku XXI w. ukształtował się w Polsce system wielopartyjny i mimo prób budowania w kolejnych latach nowych ugrupowań, podstawą jego funkcjonowania są partie powstałe właśnie na przełomie wieków.

Logo Ligi Polskich Rodzin
Źródło: domena publiczna.

Sprawdź podobieństwa i różnice w programach najważniejszych partii początku wieku. Zastanów się, z czego wynikały późniejsze koalicje.

Słownik

alternacja władzy

wymiana władzy między rywalizującymi w państwie partiami politycznymi następująca na podstawie demokratycznych procedur

koalicjant

partia polityczna wchodząca w skład koalicji rządowej; najczęściej partia o mniejszym znaczeniu politycznym, która jest potrzebna do otrzymania większości parlamentarnej

partie efemeryczno-kanapowe

pogardliwe określenie partii politycznej małej liczebnie, nieodgrywającej istotnej roli w życiu politycznym kraju, często pojawiającej się na scenie politycznej przed wyborami, niemającej struktur partyjnych

pluralizm polityczny

prawo do zrzeszania się obywateli w partie polityczne i organizacje, dzięki czemu możliwa jest duża reprezentatywność obywateli na scenie politycznej i wpływ na sposób sprawowania władzy

system partyjny

partie polityczne i organizacje społeczne działające na scenie politycznej danego państwa oraz wszelkie relacje zachodzące między nimi

transformacja ustrojowa

zmiany zachodzące wewnątrz systemu politycznego i partyjnego danego kraju lub też ich grupy; zmiany związane z jakościową zmianą sposobu rządzenia, sprawowania władzy; najczęściej oznacza przejście z reżimu autorytarnego do demokracji

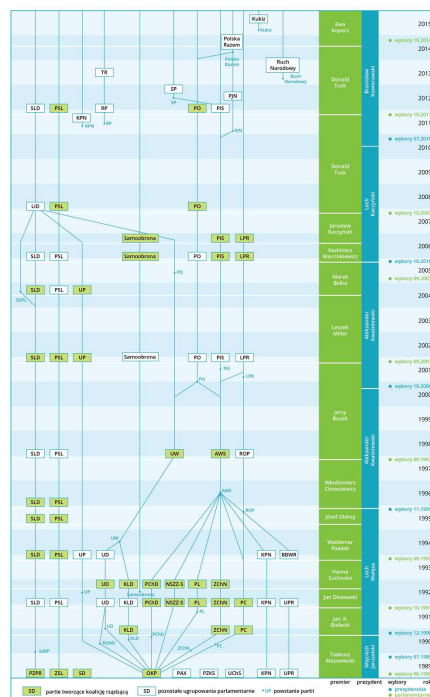
Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się z wykresem i schematem interaktywnym, a następnie wykonaj ćwiczenia.

Sprawdź, które partie znajdują się obecnie na scenie politycznej i jak wygląda ich działalność

Zmiany na polskiej scenie politycznej

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Przeanalizuj wykres i wskaż zmiany, które dokonały się na polskiej scenie partyjnej w okresie transformacji ustrojowej w Polsce.

Ćwiczenie 2

Opisz, na czym mogły polegać problemy w porozumieniu między partiami w Komisji Konstytucyjnej.

Ćwiczenie 3

Zastanów się, w którym momencie doszło do zasadniczej zmiany na scenie politycznej, kiedy linia podziału zaczęła odzwierciedlać różnice ideowe, a nie historyczne.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ *Kształt sceny politycznej w Polsce w okresie transformacji ustrojowej* ”

Zasadniczych zmian będących konsekwencją tej ewolucji politycznej dokonano w grudniu 1989 r. Zmiana konstytucji dokonana w grudniu 1989 r. przekreśliła ostatnie pozostałości zawartego przy Okrągłym Stole układu politycznego, który już i tak okazał się martwy. Wśród tych zmian konstytucyjnych wykreślono także art. 3 o przewodniej roli partii w budowie socjalizmu, co było logiczną konsekwencją dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości politycznej. Wówczas w miejsce tego przepisu wprowadzono do konstytucji (w rozdz. I o podstawach ustroju politycznego i gospodarczego) art. 4 dotyczący partii politycznych o następującej treści:

1. „Partie polityczne zrzeszają na zasadach dobrowolności i równości obywateli RP w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa.
2. O sprzeczności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznej orzeka TK”.

Źródło: *Kształt sceny politycznej w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*, [w:] Hanna Suchocka, *Toruńskie studia polsko-włoskie*, Toruń 2016, s. 16.

Dokończ zdanie.

Najważniejsza zmiana, która wpłynęła na kształt polskiego systemu partyjnego, to...

☐ wprowadzenie zasady pluralizmu politycznego.

☐ zniesienie pozostałości Okrągłego Stołu.

☐ zniesienie przewodniej roli PZPR.

☐ kompetencje przyznane Trybunałowi Konstytucyjnemu.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ *Kształt sceny politycznej w Polsce w okresie transformacji ustrojowej* ”

Zależności pomiędzy ewolucją systemu partyjnego a kształtowaniem się polskiej sceny politycznej są wyraźne. Swoiste idealistyczne założenie – utrzymania jedności środowiska postsolidarnościowego, jakie leżało u podstaw tworzenia Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie i następnie obywatelskiego Klubu parlamentarnego w Sejmie – bardzo szybko okazało się mrzonką. Kluczowym momentem była decyzja o kandydowaniu w wyborach prezydenckich w 1990 r. i stanięciu przeciwko sobie dwóch liderów solidarnościowych – Lecha Wałęsy i Tadeusza Mazowieckiego. W tej kampanii wyborczej ugrupowania postsolidarnościowe przestały działać przeciwko wspólnemu „przeciwnikowi”, jakim była Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, a zaczęły działać przeciwko sobie. Fakt ten miał przemożny wpływ na późniejszy kształt sceny politycznej. Doprowadził do stworzenia dwóch zasadniczych bloków na gruncie dawnego OKP, utworzonych wokół dwóch kandydatów solidarnościowych kandydujących na urząd prezydenta. Kolejną tendencją po rozpadzie OKP było tworzenie mniejszych partii politycznych budowanych w oparciu o ambicje personalne kolejnych polityków dawnego wspólnego obozu solidarnościowego. Po drugiej, umownie nazwanej postkomunistycznej stronie sceny politycznej, tworzyła się nowa lewica, jaka powstała po rozwiązaniu PZPR w styczniu 1990 r.

Źródło: *Kształt sceny politycznej w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*, [w:] Hanna Suchocka, *Toruńskie studia polsko-włoskie*, Toruń 2016, s. 19.

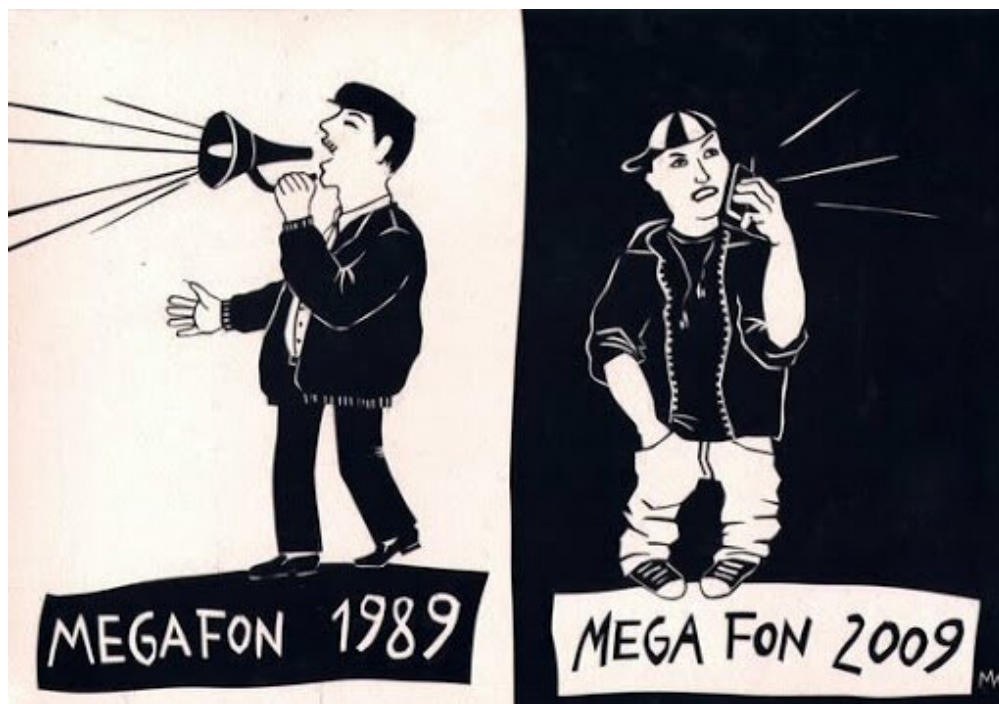
Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Postsolidarnościowe środowisko polityczne było reprezentowane w wyborach 1989 r. przez Komitety Obywatelskie.	☐	☐
Geneza podziałów w środowisku postsolidarnościowym zaczęła się od tzw. „wojny na górze”.	☐	☐
Rozbicie Komitetu Obywatelskiego na małe partie polityczne spowodowane zostało różnicami ideologicznymi i ambicjami personalnymi.	☐	☐
Partie postsolidarnościowe w 1990 r. zaczęły współpracować z Polską Zjednoczoną Partią Robotniczą.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z ilustracją i wykonaj polecenie.

Źródło: Marta Włodarska, dostępny w internecie: muzeumkarykatury.pl [dostęp 19.06.2020 r.], tylko do użytku edukacyjnego.

Zaznacz właściwe zakończenia zdania.

Dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii partie polityczne miały szansę...

- ☐ przenieść kampanie wyborcze do internetu.
- ☐ skłonić do udziału w wyborach znacznie większą grupę obywateli.
- ☐ wyeliminować konieczność kontaktowania się swoich członków bezpośrednio z wyborcami.
- ☐ wykorzystać nowe technologie do pozyskiwania zwolenników.
- ☐ dotrzeć do większej grupy wyborców.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ *Komitety Obywatelskie* ”

W ciągu kilku tygodni kampanii wyborczej KO „S” stały się znaczącą siłą polityczną, w wielu ośrodkach znacznie bardziej wpływową i lepiej zorganizowaną niż ogniwa samej „S”. Obawy przed zdominowaniem ruchu związkowego przez obywatelski doprowadziły do podjęcia 17 VI 1989 przez KKW uchwały o rozwiązaniu regionalnych KO „S”; decyzja ta doprowadziła do wielu protestów i ostatecznie nie została wprowadzona w życie. Zamiast tego powołano Komisję ds. reorganizacji Komitetu Obywatelskiego, mającą przygotować propozycje kształtu przyszłej struktury całego ruchu obywatelskiego. Jej członkowie (m.in. B. Geremek i Marcin Król) przedstawiali w następnych miesiącach rozmaite projekty stworzenia tzw. Rady Ruchu Obywatelskiego, ale były one odrzucane zarówno przez KKW, jak i przez większość działaczy komitetów lokalnych, obawiających się centralizacji ruchu.

Źródło: *Komitety Obywatelskie*, dostępny w internecie: encysol.pl [dostęp 19.06.2020 r.].

Uzupełnij tekst.

Członkowie Komitetu Obywatelskiego, działającego w Polsce przed wyborami w byli zwolennikami budowy . Kampania wyborcza, w której uczestniczyły miała miejsce przed wyborami . Liczebność i poparcie dla Komitetów Obywatelskich były większe niż dla . Powodowało to konflikty między członkami i Komitetów Obywatelskich. Konflikty doprowadziły do powołania . Na czele komisji stanął m.in. ekspert z czasów strajków sierpniowych . Konsekwencją sporów między Związkami Zawodowymi i Komitetami Obywatelskimi była , która doprowadziła do ukształtowania sceny politycznej.

związku zawodowego

prezydenckimi

komunistów

Bronisław Geremek

partii zawodowej

jednopartyjnej

Komitety Obywatelskie Solidarności

Komitetów Komunistycznych

1989 r.

1988 r.

Lech Wałęsa

komisji ds. wolności

NSZZ „Solidarność”

kontraktowymi

Komitety Obywatelskie Wolności

wielopartyjnej

wojna na dole

wojna na górze

społeczeństwa obywatelskiego

społeczeństwa komunistycznego

komisji ds. reorganizacji Komitetu Obywatelskiego

Zapoznaj się z wykresami i wykonaj polecenie.

Wybory z czerwca 1989 r.

Sejm

nazwa_partii : Polska Zjednoczona Partia Robotnicza

liczba_mandatów : 173

nazwa_partii : Komitet Obywatelski „Solidarność”

liczba_mandatów : 161

nazwa_partii : Zjednoczone Stronnictwo Ludowe

liczba_mandatów : 76

nazwa_partii : Stronnictwo Demokratyczne

liczba_mandatów : 27

nazwa_partii : Stowarzyszenie „Pax”

liczba_mandatów : 10

nazwa_partii : Unia Chrześcijańsko-Społeczna (UChS)

liczba_mandatów : 8

nazwa_partii : Polski Związek Katolicko-Społeczny

liczba_mandatów : 5

Źródło: oprac. na podst.: *Wybory 4 czerwca 1989 r. w Polsce*, dzieje.pl. 11.06.2018, [online, dostęp: 19.06.2020].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Rozstrzygnij, czy w wyniku wyborów parlamentarnych z 1989 r. zarysowała się polaryzacja sceny politycznej na partie postsolidarnościowe i postpeerelowskie. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do danych z wykresów.

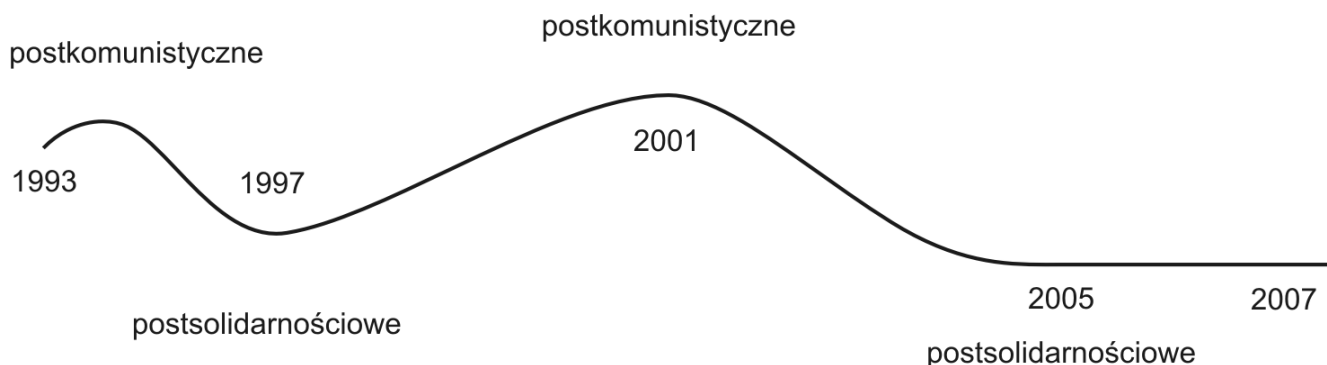
Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z grafiką i wykonaj polecenie.

Źródło: Joanna Kurek-Bąk, *Transformacja polskiego systemu partyjnego po 1989 r.*, tylko do użytku edukacyjnego.

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Na polskiej scenie politycznej następowała po kolejnych kadencjach wymiana władzy między partiami peerelowskimi i postkomunistycznymi.	☐	☐
Z wykresu można wywnioskować, że na polskiej scenie politycznej w latach 1993–2005 istniała polaryzacja wynikająca z genezy istniejących partii politycznych, a nie odzwierciedlająca różnice ideowe.	☐	☐
W 2005 r., kiedy partia postsolidarnościowa przejęła władzę, zawiązała koalicję z PSL. Był to koniec historycznych podziałów.	☐	☐
Z wykresu wynika, że obywatele w swoich wyborach brali pod uwagę wyłącznie względy historyczne i główną przyczyną decyzji wyborczych była niechęć do PRL.	☐	☐

Materiał źródłowy do ćwiczeń nr 7 i 8

((Jarosław Heydrych

Amerykański system wyborczy – czy w Polsce również się sprawdzi?

Próbując odpowiedzieć na pytanie dotyczące ewolucji systemu wyborczego w Polsce, należy uświadomić, komu i czemu ma on

służyć? Odpowiedź jest prosta i nasuwa się sama- ma służyć wyłonieniu osób do najważniejszych organów w państwie. I w tym miejscu pojawi się pierwsza niejasność. Czy system ma służyć obywatelowi, łącząc go ze swoim „wybrańcem”, czyni go współodpowiedzialnym za losy kraju, wzmacniając ideę demokracji w społeczeństwie, czy ma służyć partykularnym interesom partii, które twierdzą, że poznały cudowny lek na całe zło świata. Pozytywna odpowiedź na pierwszą część postawionego powyżej pytania – automatycznie przenosi nas na grunt meritum tego artykułu, czyli systemu wyborczego.(...) Analizując za i przeciw, uważam, że w Polsce istnieją merytoryczne przesłanki na wprowadzenie systemu dwupartyjnego lub dwublokowego, opartego na jednomandatowych okręgach wyborczych. Rozwiązanie to, w mojej ocenie, wprowadzi ład i porządek na polską scenę polityczną, czyniąc ją bardziej przejrzystą i przewidywalną. W polskich warunkach system większościowy wzmocni politykę zagraniczną, wprowadzając na salony władzy partie, których idee i wartości są do siebie zbliżone, a różnic między nimi doszukiwać się można w programie politycznym, tak jak ma to miejsce w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

Źródło: Jarosław Heydrych, *Amerykański system wyborczy – czy w Polsce również się sprawdzi?*, 2010 r., dostępny w internecie: repozytorium.amu.edu.pl [dostęp 19.06.2020 r.].

Ćwiczenie 7

Nazwij system wyborczy, którego wprowadzenie w Polsce zaproponował autor tekstu.

Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do tekstu.

Ćwiczenie 8

Rozstrzygnij, czy po wprowadzeniu jednomandatowych okręgów wyborczych w Polsce powstanie system dwupartyjny. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do tekstu.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Wąsiel-Alberska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Jakie czynniki wpłynęły na ewolucję polskiego systemu partyjnego?

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VII. Rywalizacja o władzę.

Uczeń:

6) charakteryzuje etapy rozwoju systemu partyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- klasyfikuje partie na scenie politycznej na podstawie genezy historycznej i ideowej;
- ocenia znaczenie historycznych powodów podziałów na polskiej scenie politycznej;
- ilustruje przykładami programowymi propozycje partii politycznych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- analiza materiału źródłowego;
- mapa myśli.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Uczniowie proszeni są o przypomnienie zasad głosowania w wyborach do parlamentu w 1989 r. Przedstawiają, w jaki sposób został ustalony sposób podziału mandatów między partie polityczne.
2. Wykorzystując burzę mózgów, uczniowie przypominają definicje transformacji ustrojowej, pluralizmu politycznego i alternacji władzy.
3. Nauczyciel podaje temat i cele lekcji.

Faza realizacyjna

1. Na tablicy zapisana jest fraza „ewolucja systemu politycznego RP”. Uczniowie, wykorzystując multimedia, wpisują nazwy partii politycznych, które były reprezentowane w parlamencie po pierwszych, kontraktowych wyborach.
2. Następuje budowanie schematu przekształcania się nowych partii politycznych po rozpadzie, a łączenie się partii przed kolejnymi wyborami parlamentarnymi. Uczniowie wykorzystują schemat.
3. Uczniowie przygotowują krótkie informacje na temat programów partii, powodów ich rozpadu lub łączenia się. Wykorzystują przygotowane przez nauczyciela materiały źródłowe.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie wskazują, jaki model systemu partyjnego wykształcił się w Polsce. Szukają relacji między zmianami w ordynacji wyborczej a kształtem systemu partyjnego.
2. Wybrana osoba ocenia kierunki rozwoju systemu partyjnego w Polsce.

Praca domowa:

Uczniowie proszeni są o przygotowanie scenariusza rozwoju systemu partyjnego w Polsce.

Materiały pomocnicze:

Leksykon polskich partii politycznych, red. Rafał Głajcar, Agnieszka Turska-Kawa, Waldemar Wojtasik, Toruń 2017.

Paweł Dzieciński, *Kształtowanie i ewolucja systemu partyjnego w Polsce po 1989 r.*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie”, t. III, 2009.

Fragmenty programów partii politycznych przygotowane przez nauczyciela.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Może zostać wykorzystane do porównania z przygotowaną przez uczniów mapą myśli.